

Firidun bəy Köçərli'nin əsərləri nəşr olundu

Saysız-hesabsız təzadları, ziddiyyətləri ilə zəngin olan 20-ci yüzilliyin əvvəllərində yaşayıb-yaradan ziyalılarımızın hər tərəfli yetişməsi, milləti, vətəni, onun inkişafı uğrunda canlarını belə fəda etməsi onları ölməzlik, həmişəyaşar zirvəsinə qaldırdı. Millətin savadsız, cəhələtin burulğanında boğulduğu bir vaxtda onların əksəriyyəti sözü, qələmi, amalı ilə mübarizəyə qalxdılar. Doğrudur bu yolun əvvəli 19-cu yüzilliyin ortalarından artıq qoyulmuşdu, 20-ci yüzilliyin əvvəllərində isə davam etdirilərək, yüzilliyin ilk on illiyində Azərbaycanda hər tərəfli istedadla malik bir ziyalı ordusu yetişmişdi. Belə ziyalılardan biri də ədəbiyyatşünas alim, istedadlı publisist, yüksək pedaqoji hazırlığa malik müəllim Firidun bəy Köçərli idi.

F.Köçərli'nin ədəbi-elmi, publisistik irsi Azərbaycan ədəbiyyatşünasları tərəfindən tədqiqatla cəlb edilmiş (bu iş hazırda da davam edir) və müxtəlif ideoloji aspektdən qiymətləndirilmişdir. Saysız-hesabsız əsərlər, elmi məqalələr, monoqrafiyalar, dissertasiyalar, kitablar yazılmışdır.

Belə əsərlərdən biri də bu günlərdə ədibin 150 illik yubileyinə ithaf edilən, "Elm və təhsil" nəşriyyatı tərəfindən işıq üzünə çıxarılan "Əsərləri"dir. "Əsərləri"nin ərsəyə gəlməsində, materialları toplayıb nəşrə hazırlayan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivinin Elmi Kitabxana şöbəsinin müdiri Pərixanım Muradovanın əməyi daha çoxdur.

Kitabda F.Köçərli'nin elmi-tənqidi, bədii-publisistik məqalələri ilə yanaşı, "Balalara hədiyyə" əsəri də nəşr olunub. Çox böyük zəhmət bahasına başa gələn bu "Əsərləri"nin redaktoru və ön sözünün müəllifi filologiya elmləri doktoru, professor, "Əməkdar jurnalist", BDU-nun Jurnalistika fakültəsinin dekanı Şamil Vəliyevdir. Azərbaycan mətbuatı və ədəbiyyatı tarixinə həsr edilmiş, bir çox dəyərli əsərlərin müəllifi olan Ş.Vəliyev Firidun bəy "Zəka səltənətinin carçısı" adlandırır: "...ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli ədəbiyyatımızın inkişafına, mədəniyyətimizin, eləcə də cəmiyyətimizin inkişafına çox böyük təsir göstərmişdir. Məhz bu təsir gücünə o, özünün çoxcəhətli, çoxsahəli - pedaqoji, tənqidçilik, tərcüməçilik, publisistik fəaliyyəti və kamil bir ədəbiyyat tarixçisi olması sayəsində məvəffəq olmuşdu".

Bildiyimiz kimi, F.Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində ədəbiyyat tarixçisi kimi tanınan ən görkəmli simalardan biridir və fəaliyyətinin əsasını da bu sahənin araşdırılması təşkil edir. Çünki, onun təşəbbüsünə qədər demək olar ki, Azərbaycan ədəbiyyatı tədqiq edilməmişdir. Bu haqda Şamil müəllim yazır ki: "M.F.Axundovun ədəbiyyat tarixinə dair bir neçə məqaləsini və Mirzə Məmməd Axundovun "Nizami" adlı kitabını çıxarmaq şərti ilə demək olar ki, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə aid heç bir əsər yazılmamış, heç bir fikir söylənilməmişdi. Sanki Azərbaycan ədəbiyyatı əsrlərin qaranlığı altında yatırdı".

Məhz bu qaranlıqdan Azərbaycan ədəbiyyatı Firidun bəyin illərlə gərgin zəhmətinin bəhrəsi olaraq çıxdı. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edək ki, elə Azərbaycan mətbuatı tarixini də geniş olaraq ilk tədqiq edən alimlərimizdən biri də məhz F.Köçərli idi. "Azərbaycan dövrü mətbuatının qısa icmalı" adlı əsərində müəllif "Əkinçi"dən başlayaraq "İrşad"a qədər fəaliyyətdə olan ana dilli mətbuat orqanlarımız haqqında məlumat verməklə yanaşı onlara öz münasibətini də bildirir. Əsərdə müəllifin "İrşad" da, "Yeni İqbal" da təlim-tərbiyə məsələlərinə həsr edilən məqalələrinə də yer verilib.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivinin materialları əsasında çap olunan bu əsərdə Firidun bəyin o zaman dövrü mətbuat da nəşr edilən publisistik məqalələri də özünə yer tapıb. Bu baxımdan yenidən işıq üzünə çıxarılan bu əsərin bir çox özəllikləri var. Məsələn, F.Köçərli'nin seçilmiş əsərləri ilk dəfədir ki, nəşr edilir və bu əsərə müəllifin Azərbaycan və rus dillərində, müxtəlif mətbuat orqanlarında dərc edilmiş məqalələri, "Azərbaycan ədəbiyyatı" monoqrafiyası və "M.F.Axundov" haqqında olan əsəri daxil edilib. Bundan əlavə kitabda Firidun bəyin iki yüzə yaxın tarix, ədəbiyyat, maarif, pedaqogika, fəlsəfə və dilçiliyə həsr edilən maraqlı və məzmunlu məqalələri ilə yanaşı oradakı çətin, anlaşılmayan sözlərin lüğəti də verilib.

Kitabda daha çox diqqəti cəlb edən müəllifin 1911-ci ildə qələmə aldığı "Mirzə Fətəli Axundov" adlı iri həcmli məqaləsi oldu. Mirzə Fətəlini "milli ediblərimizin atası, təmsilat (dram) yazarlarımızın ustası-kamili" adlandıran F.Köçərli onu dünya ədəbiyyatının korifeyləri ilə müqayisə edərək onun yaradıcılığını yüksək qiymətləndirmişdi.

Böyük zəhmət nəticəsində başa gələn bu kitab yalnız ədəbiyyatçılar, jurnalistlər, tədqiqatçı alimlər tərəfindən deyil, geniş oxucu auditoriyası tərəfindən rəğbətlə qarşılanacaq.

Qərənfil Dünyamin qızı

BDU-nun dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

WWW.KASPI.AZ 29 iyun 2013

YAZAR

22